

Tradíció és high-tech

VÁZÁK ÉS MÁΣ EDÉNYEK MONORI ANITA KERAMIKUSMŰVÉSZ SUBSURFACE CÍMŰ KIÁLLÍTÁSÁRÓL

A kerámiaművesség mélyen gyökeredzik az emberi kultúrtörténetben. Megjelenése átütő erővel hatott a fejlődésre, nem véletlen, hogy némely kutatók a történelmet a kerámia ismerete előtti és az annak megismerése utáni időszakokra osztják fel. Tény, hogy a keletkezés idejéről megoszlanak a vélemények, hiszen a régészeti feltárások világszerte folyamatosan új adalékokkal szolgálnak a témában. Annyi bizonyos, hogy a ma ismert legrégebbi égetett kerámiatárgyat, a Csehországban feltárt *Dolní Věstonice-i vénuszt*, Krisztus előtt 29–25 ezer évvel mintázta meg alkotója, majd égette ki 500–800 Celsius-fokon.¹ A korai időkben funkcionális tálkák és tárolóedények is készültek, így gondosan formált antropomorf és zoomorf halotti urnák, melyek a mai *vázák* előképeiként értelmezhetők. A váza az évezredek során arány- és formarendszerében hatalmas utat járt be. Ez a kedvelt edényféle a rusztikus kezdetektől az ókori görög műremekeken, majd a túldíszített barokk változatokon át a Bauhaus visszafogottságán

megtorpanva a 20. században is sokat formálódott. Most pedig, más edényfélések mellett, egy fiatal tervező érdeklődésének középpontjába került. Azért van ennek kiemelt jelentősége, mert új tendenciát jelez. Számos helyen – e szaklap hasábjain is – írtam már arról, hogy az elmúlt több mint fél évszázadban a hazai és a nemzetközi kortárs kerámiaművészetben a képzőművészeti jelleg vált dominánssá. Így olyan, az ősidőktől kezdve lényeges, klasszikus kerámiatípusok kerültek egyre inkább perifériára, mint az *edény*. Az utóbbi két évtizedben azonban, talán épp erre való válaszként, a honi palettán több fiatal művész jelent meg, akik kifejezetten a funkcionális tárgytervezésre fókuszálnak. A kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdió (NKS) korábbi művészeti vezetője, Szegedi Zsolt egyrészt az ő támogatásukra indította útjára a nemzetközi designszimpoziumokat, figyelembe véve az intézményi gyűjteményezést is, hiszen korábban a világhírű kollekcióban designtárgy alig volt fellelhető.

MONORI Anita: „Hidden lines” 6 darabos tálalósztett (lazacszín) | Anita MONORI: ‘Hidden lines’ 6-piece porcelain serving plate set (salmon colour) 2020, öntött porcelán, fűjt dekorral, nagy lapostányér: 2,5 x Ø 27 cm, közepes lapostányér: 2,5 x Ø 22 cm, kis lapostányér: 2 x Ø 17 cm, mélytányér: 6 x Ø 17 cm, csésze: 6 x Ø 9 cm, kis csésze: 4 x Ø 8 cm

Fotó: Görgényi Gábor

Monori Anita a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem szilikátipari tervező szakján diplomázott 2009-ben. Röviddel ez után, 2013-ban Kozma Lajos-ösztöndíjban részesült egy olyan innovatív tervezői témával, ami nálunk még csak töredékesen és leginkább ipari vonatkozásban volt ismert. Elsősorban fém, fa és különböző műanyagok megmunkálásánál alkalmazták a komputeres vezérlésű CNC-gépeket. A művész itthon az elsők között szinte érintetlen területet kezdett vizsgálni azzal, hogy ezt a gépet bevonta a porcelántervezés folyamatába. A több évszázados európai porcelánkultúra bőségesen honosított meg nálunk is olyan edényeket, amelyek felületén finom plasztikájú, ismétlődő motívumok jelennek meg. Ezeket a mintákat nagy hozzáértés és precizitás mellett is igen hosszú időbe telik a porcelán öntőformák gipsz előformáiba faragni, és a gyártás további folyamatában is tisztán megőrizni. Ugyanis a magról öntött gipsznegatívok készítésénél a faragványok minden esetben veszítenek a karakterükből, és újabb korrigálásra szorulnak. A fiatal keramikus ezt a folyamatot igyekezett az eredeti értékeket megtartva, egzakt formában, a digitális eszköz bevonásával, rövidebb idő alatt, professzionálisan létrehozni.² Míves és újszerű produkcióit újabb ösztöndíjakkal ismerték el, míg 2020-ban elnyerte a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) három évre szóló ösztöndíját. Ez nagymértékben segítette, hogy mindjobban fókuszáljon a legkorszerűbb technikákra. Így került a látóterébe a 3D nyomtatás is, melyet meglehetősen elszántsággal, egyre mélyebben tanulmányoz elméletben és gyakorlatban egyaránt. Nemrég vetített képes előadást tartott e témában a Nemzetközi Kerámia Stúdióban.³

A munka eredménye ez esetben egy klasszikus kivitelezésű porcelánedény-kollekció, amely hosszú tervezési

folyamatban, megannyi kézzel rajzolt elképzelés, majd pontos műszaki rajz nyomán, 21. századi új eszközök beiktatása mellett, mégis jórészt hagyományos módon született meg. Itt az alkotó kreativitása nem csupán az ötletek tervszintű kidolgozásában, hanem a digitális technika saját képére való formálásában is megnyilvánul. Minderre Lublőy Zoltán az NKS Galériájában bemutatott kiállítás megnyitásakor így utalt: „A digitális technológiák alkalmazása rengeteg gyakorlást igényel, érdemes eloszlatni azt a hamis mítoszt, hogy mivel valami géppel készül, sokkal könnyebb, sokkal gyorsabb és tehetség tulajdonképpen nem is kell hozzá. Ez nem így van: hiszen hiába van az elnevezésben az, hogy ez egy gyors gyártási eljárás, valójában mégsem olyan gyors, mint esztergálni vagy korongozni.”⁴

SUBsurface – A felszín alatt volt a kiállítás címe, a tárlat a maga nemében első és egyedülálló a világhírű

MONORI Anita: „Hidden lines” 6 darabos tálalószett (lazacszín, felülnézet)
Anita MONORI: 'Hidden lines' 6-piece serving plate set (salmon colour, top view)
Fotó: Görgényi Gábor

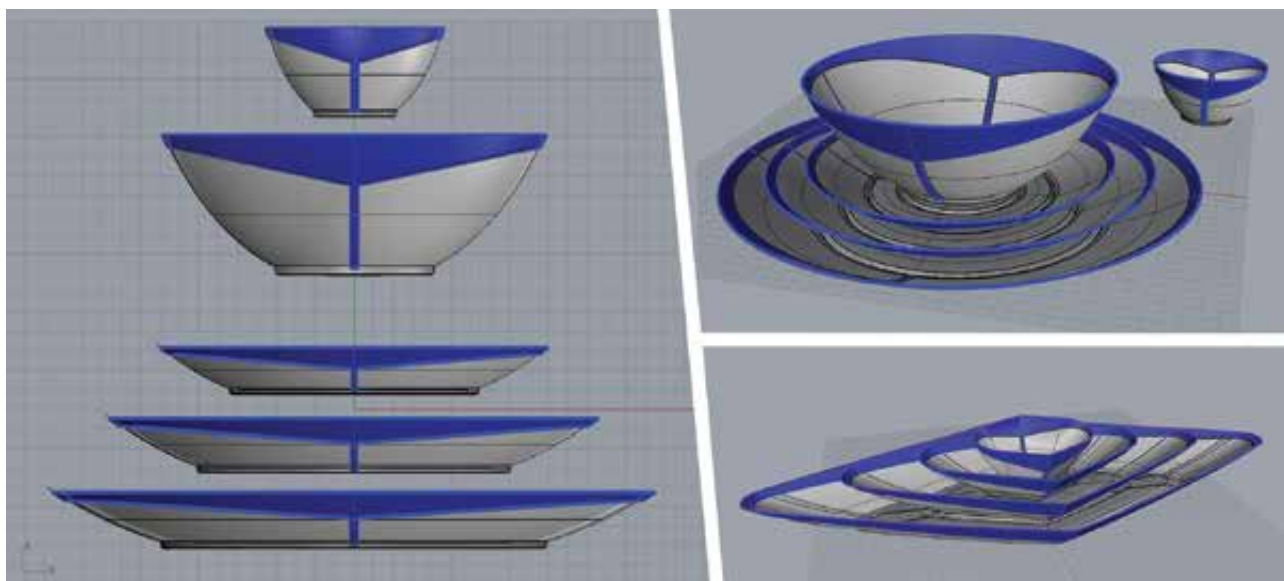
MONORI Anita: 3D nyomtatott magformák porcelándobozokhoz | Anita MONORI: 3D printed positives for porcelain boxes | 2021, PLA, 3D nyomtatás (FDM)
Fotó: Görgényi Gábor

NKS életében. A még csak nyomokban felmerülő igény okán a stúdióban nem áll rendelkezésre 3D nyomtató, a világ minden részéből ideérkező művészek itt elsősorban a nagyszámú, komoly eszköztárral biztosított, tradicionális technikákat alkalmazzák. Ám a vezetőség látja, hogy ezzel a beruházással a jövőben számolni kell.

A szabadon *felszín alatti*-ként vagy *mély, mélyebb réteg*-ként fordítható címmel mutatta be Monori a számos önálló, illetve sorozat jellegű, esetenként egymást kiegészítő tárgyból álló kollekcióját. Ismervén Strohner Márton keramikumművésznek, a stúdió vezetőjének szigorú, minimalizmusra törekvő kiállításrendezési attitűdjét, feltűnő volt a sok – mind színében, mind formájában és funkciójában változatos – mű láttatása. Ő ezt azzal magyarázta, hogy „igen kevés magyar alkotó van egyelőre, aki képes olyan magas szakmai szinten megvalósított tárgyakat létrehozni ezen új technológiák

felhasználásával, mint Monori Anita. Itt indokoltnak éreztem a több tárgy megmutatását, mivel ezek a tárgyak egyazon formai és koncepcionális rendezőelv alapján készültek – nem konkurálnak egymással, hanem erősítik egymást”.

Monori Anita a klasszikus porcelántárgyak kivitelezésének is mestere, *Hidden lines* című, egymásba sorolható tálsorozatának elkészítése nem csupán a formák, hanem a méretek miatt is óriási kihívást jelent, mind a nyersgyártás, mind a szárítás és égetés szakaszában. A porcelán nem szereti a síklapokat, a magas tűzben azok szinte mindig deformálódnak. A rombuszokat határoló lapok torzulás nélküli megtartását viszont jelentősen segítik azok az apró bordák, melyek az edény felületét díszítik. Itt bizonyosodhatunk meg ismét arról, hogy a művész megfelelő mesterségbeli felkészültség után nyúlt a legkorszerűbb technikákhoz.

MONORI Anita: Ötdarabos tányérszett és kínálótál-sorozat (3D modellek, 3D nézet) | Anita MONORI: 5-piece dinnerware set and serving plates (3D models, 3D view) | 2020, Rhinoceros 3D szoftverrel készítve

MONORI Anita: „Hidden lines” kínálótál-sorozat | Anita MONORI: ‘Hidden lines’ serving plate set 2020, öntött porcelán, festett aranydekorral, nagy tál: 3,5x42,5x19 cm, közepes tál: 3,5x29x 15 cm, kis tál: 3,5x17,5x11 cm, mély kis tál: 3,5x9,5x7,8 cm
Fotó: Görgényi Gábor

**MONORI Anita: „EXPOSED” sorozat, közepes méretű vázák | Anita MONORI: ‘EXPOSED’ collection: medium vases
2021, porcelán, öntött porcelán, fújt festéssel, magasság egyenként: 28 cm**

Fotó: Görgényi Gábor

MONORI Anita: „Hidden lines” kínálótál-sorozat (felülnézet) | Anita MONORI: ‘Hidden lines’ serving plate set (top view)

Fotó: Görgényi Gábor

Az MMA-ösztöndíj első két évében megvalósult munkák, a rombold tálsorozat kivételével, egyszerű formájú edények. Bár arányaik révén sima, fehér transzparens mázas, klasszikus porcelánként is megállná a helyüket, alkotójuk a felületüket is megmunkálta. Részint azzal, hogy a magforma elkészítésénél alakított ki rész- vagy egész faktúrákat, részben pedig a negatív formába marással. Nem volt szándéka, hogy eltüntesse a digitális technikából közvetlenül adódó motívumot, inkább manipulálta azt. „Fontosnak tartottam, hogy megjelenjen a tárgyakon a technológiai eszköz »nyoma« is, amelynek bevonásával készült, így amellet döntöttem, hogy egy megadott minta alapján részben simára dolgozott felületet alakítok ki, részben pedig a CNC-maró »nyomait« láttatva a nagyoló lépéseket »meghagyom«, és ezzel a módszerrel alakítom ki a tárgyakon a dombor-mintát.” Helyenként még az edények nyers állapotában avatkozott be a művész, máshol a színezéssel, leheletnyi színátmenet létrehozásával, illetve visszatöréssel, aminek nyomán életre kelnek az alig érzékelhető, finom mélyedések. A díszítés némely tárgyon szinte az egész felületet fedve, karakteres módon, másutt a minimális mozgással kialakított palástokon frízjelleggel jelenik meg, de minden esetben sima felület mellett, így a legfinomabb dombor-játék is plasztikai értékkel bír. A matt, anyagában színezett massa vagy a fújással felvitt fényes máz és a további felületkezelés mind ezt a hatást segíti, fokozza vagy épp enyhíti.

Nem véletlenül emeltem ki a *vázát* a szöveg elején. A kiállításon bemutatott színvonalas művek közül is több szempontból figyelemre méltó az egyszerű, kónikus formákból álló vázasorozat, mely kiválóan tükrözi a művész analitikus tervezői mentalitását. A forma és a dekor néhol csupán épphogy változik, mégis mindegyik tárgy új, másfajta erényekkel bír.

E cikk írójának volt szerencséje az iparművészek első MMA-ösztöndíjas évfolyamának munkáját témavezetőként figyelemmel kísérni, ebből az aspektusból is fel kell hívni a figyelmet a művész szorgalmára és

lankadatlan innovációs készségére: „Az ösztöndíj első évében megtanultam 2 CNC-géptípus használatát, és rengeteg kísérletezés után elkészítettem az első kollekciót. Az ösztöndíj második évében a 3D nyomtatással foglalkoztam, és ezzel a technológiával készítettem felület- és formakísérleteket, majd a 3D nyomtatott kitöltő struktúrák által kialakuló felületek átíratait emeltem be mintaként a második kollekciómba. Idén pedig a 3D szkennelés és lézervágás a témám, így ezen eszközök bevonásával fogom elkészíteni a harmadik tárgysorozatomat.”

MONORI Anita: „EXPOSED” sorozat, vázák és dobozok | Anita MONORI: ‘EXPOSED’ collection: vases and boxes | 2021, porcelán, öntött porcelán, fújt festéssel, a vázák magassága (balról jobbra): 28 cm, 34 cm, 25 cm, dobozok: 8,5x6 cm, 10x11 cm
Fotó: Görgényi Gábor

Monori Anita állhatatos önfejlesztés révén képes harmóniát teremteni a manualitás és a legmodernebb eljárások között. Szép példáját mutatja be annak az alternatív alkotói folyamatnak, melyben az egyik legősibb iparművészeti szakág kézműveshagyományai és high-tech designjellemzői egységet alkotnak.

F. OROSZ Sára

keramikumművész, művészetelméleti kutató

(Monori Anita *SUBSurface – A felszín alatt* című kiállítása. Kápolna Galéria, Kecskemét, 2022. február 24. – március 11.)

1. Bővebben lásd F. Orosz Sára: Európai vénuszok nyomában. In uő: *A kortárs kerámiaművészet néhány elméleti kérdése. Az óskori művészetből merítő tárgyalgatás és oktatás lehetőségének vizsgálata.* Szent István Kiadó, Gödöllő, 2018, 46–47. A doktori értekezést lásd: <https://corvina.mome.hu/dsr/access/5c6c9337-7f74-4019-a355-7b19979dd917>
2. A Műcsarnokban 2017-ben rendezett iparművészeti szalon kiállításán ezzel a technikával készült porcelán pálinkáskészletét mutatta be a művész. („Barack”, „Meggy” és „Szilva” pálinkáskészletek, 2013.)
3. Az előadás címe: *Tradicionális és digitális megmunkálási módok interakciója a kortárs kerámiaművészetben.* (NKS, Kecskemét, 2022. január 22.)
4. Részlet Lublőy Zoltán DLA keramikumművész kiállítását megnyitó szövegéből. (Elhangzott 2022. február 24-én.)

A művek az MMA Művészeti Ösztöndíjprogramjának támogatásával jöttek létre. (A szerk.)

MONORI Anita SUBSurface – A felszín alatt című kiállítása (részlet)

Anita MONORI's exhibition titled SUBSurface (detail)

Kápolna Galéria, Kecskemét, 2022

Fotó: Görgényi Gábor